

קיצור הלכות

'חנוכה'

עדות המזרח, תימן ואשכנז

'כולל ברכות ההדלקה'

מוגש עבור השיעור במדרשיה (רמלה)

מאיר קעטבי

תשפ"ב

קיצור הלכות 'חנוכה'

בהלכות חנוכה רבים הם המנהגים ופרטי דינים, אך אביא את המפורסמים והמוכרים. וכל אחד ינהג כמנהג אבותיו. הזמנים נכתבו לפי לוח העיר רמלה [ועלות השחר לפי 72 דקות]

הקדמה

לאחר כמאתיים ושלוש עשרה שנה לבניין 'בית המקדש השני', גזרה ממלכת יון גזירות שמד רוחניות על עם ישראל, ואסרו עליהם כל קיום המצוות, שהניכרות והבולטות שבהם 'קידוש החודש', 'שמירת השבת', 'ברית מילה', 'לימוד תורה', 'טהרת המשפחה', 'יחוד בבתיהם', ויהיו מצהירים וכותבים 'שאינן להם חלק ונחלה באלוקי ישראל' ח"ו. ובנוסף גולו את 'ממונם ובנותיהם', ולא עוד, אלא שהיו פורצים פרצות בהיכל המקדש, ומטמאים את הטהרות.

עד שמשפחה מן הכוהנים התעוררה להקים מרד נגד גזירות יון, למרות שהיו מועטים וחלשים ואינם אנשי מלחמה. והתעוררו בתשובה לפני ה' צמו והתפללו שיושיעם, ובזכות זה ריחם ה' עליהם, וכשיצאו למלחמה, עשה ה' נסים גדולים וניצחו המעטים את אימפריית יון שלא בדרך הטבע. ומאורע זה הסתיים בכ"ה בכסלו. לאחר נס המלחמה נכנסו ישראל להיכל, ולא מצאו שמן טהור להדלקת המנורה שבבית המקדש מאחר שאת כל השמנים טימאו היונים, ובדרך נס מצאו פך אחד שהיה חתום בחותמו של 'כהן גדול' והיה טהור, אולם היה בו שמן רק להדלקת יום אחד, ונעשה נס והדליקו בו שמונה ימים.

מהות 'ימי החנוכה'

התקינו רבותינו שבאותו הדור, שבעקבות שני הניסים, נס 'ניצחון המלחמה' שהסתיים בכ"ה בכסלו [ומכאן נלקחת המילה 'חנו-כה' שחננו מאויביהם בכ"ה בכסלו]. ונס 'פך השמן' שהספיק במקום יום אחד 'לשמונה ימים'. ולכן תקנו חכמים שבמשך 'שמונת ימים' אלו ההנהגות יהיו: **א. בפרסום הנס** - על ידי 'הדלקת נרות' בכל לילה. **ב. בהודאה** - המתבטאת באמירת 'הלל' ו'על הניסים' [בתפילה ובברכת המזון], ו'בימי שמחה'.

הדלקת נרות חנוכה

את הדגל העיקרי של 'נס החנוכה' קבעו חכמים 'בהדלקת נרות'. אולם לא מדובר בהדלקת נרות סמלית, אלא בהדלקה שמטרתה תהיה '**לפרסם את הנס**'. ובכדי להגיע למטרה זו, קבעו חכמים היכן תהיה מיקום הנחת הנרות, במה ידליקו, מהו העיתוי של זמן ההדלקה, ומשך זמן שיאירו הנרות. ומפאת החשיבות של מצוה זו, גילו לנו חכמים את שכרה, ואמרו 'שהזהיר בהדלקת נר חנוכה [ושבת], ומשתדל לקיים מצוה זו באופן מהודר לעשות נר שיאיר יפה, ובדקדוק ההלכה. זוכה למתנה מופלאה - שיהיו לו 'בנים תלמידי חכמים' [כמובן שצריך להשתדל בכל דרך חינוכם].

תזכורת מה להכין קודם חנוכה

למדליקים במקום שיש בו רוח או גשם - יקנה תיבת

זכוכית [ורצוי לעשות ניסיון שבית המנורה מגן כראוי].

חנוכיה - יבדוק שהחנוכיה שברשותו תענה על

הדרישות ההלכתיות: **א.** שהקנים יהיו בשורה

שווה ובגובה אחיד. **ב.** מרחק בין קנה לקנה [כ-2

ס"מ. ובמיוחד אם החנוכיה בצורה עגולה]. **ג.** שמיקום קנה

השמש יהיה במקום ניכר משאר הקנים [בצד או גבוה

וכדו]. **ד.** רצוי שלא יהיה גב בחנוכיה באופן

שמסתיר את הנרות [ואף כשידליק בחוץ או בחלון, גם

בני ביתו יזכו לראות את הנרות].

סידור או גיליון - שיש בו את נוסח הברכות,

והמזמורים של שעת הדלקת נרות ולאחריה.

ללמוד הלכות חנוכה - לפחות שבוע לפני החג.

תנאי - להתנות קודם חנוכה, ולאמר [או לחשוב], 'כל

הנותר מהנרות, השמן והפתילות לאחר זמן

ההדלקה, יהיה מותר להנות מהם'.

למדליקים בשמן - שמן בכמות שתספיק לכל ימות

ההדלקה [רצוי שמן זית], פתילות, כוסות מזכוכית

[לשים לב שיתאימו לגודל ולקנה של החנוכיה].

למדליקים בנרות - נרות שיספיקו לדלוק לפחות

חצי שעה לאחר צאת הכוכבים [17⁰⁰]. וגם

כשמקדימים להדליק לפני כניסת השבת.

[חשוב לשים לב!!! א.] הרבה נרות שמוכרים לחנוכה זמן

בעירתם קצר, ולא מספיקים לדלוק עד צאת הכוכבים ביום

חול וכל שכן בערב שבת. כמצוי בסוג הנרות הצבעוניים,

ובעוד סוגים. **ב.** ועוד יש לשים לב, שפעמים בחנוכיה הנרות

קרובים זה לזה ויכולים להנמס או להתחמם, ובכך זמן

בעירתם יתקצר, שלא כמו בנר בודד.

ומפאת בעיות אלו, יש צורך לעשות ניסיון קודם חנוכה

לראות את משך הדלקת הנר, גם כשמדליק שמונה נרות עם

שמש. לכן מסיבות אלו וסיבות נוספות, רבים עוברים

להדליק בשמן שהוא מצווה מן המובחר].

שמש - ידאג שיהיה נר נוסף שידלק ביחד עם נרות

המצווה [משמן או נר].

נר הדלקה - לנוהגים להדליק לא עם השמש, יכינו

נר נוסף או גפרור ארוך או מצת וכדו'.

מצוות ההדלקה

מצוות חנוכה נר איש וביתו. שצריך להדליק נר אחד בבית, כל יום במשך שמונה ימים. אולם מנהג ישראל להיות 'מהדרין מן המהדרין', שכל יום להוסיף נר כמניין הימים שעברו עד שיגיע לשמונה ימים [שביום הראשון ידליק נר אחד, וביום השני שני נרות, וביום השלישי שלושה נרות וכו']. ומנהג בני אשכנז לקיים 'הידור' נוסף שכל אחד מבני הבית [הגברים] מדליק נרות לעצמו, ובברכה.

חנוכה

אף שחשיבות הכלי שמניחים בו את השמן או הנר אינה מעכבת [למעט כלים בזויים], אולם יש דרגות בזה [א. זהב ב. כסף. ג. נחושת קלל... ט. זכוכית... (חסד לאברהם)].

מכל מקום רבים נוהגים להניח את השמן בכוסות זכוכית, ואפילו שהמנורה של כסף [אך שיהיו נקיים ולא שחורים ומלוכלכים משימוש]. ויש המצריכים להדליק בקנה המנורה של כסף [אולם אף כשמניח עליה כוסות זכוכית נחשב שהדליק במנורת כסף. אורל"צ].

שמנים ופתילות הכשרים לנר חנוכה

שמנים – כל השמנים כשרים להדלקה בחנוכה [קנולה, סויה, חמניות, שמן זית מוצק עם 10% פראפין וכו'], אך ב'שמן זית' מצוה מן המובחר [הואיל ונעשה בו הנס בבית המקדש, ואורו צלול, ויש סגולה כשמהדר בהדלקה. ויש מהדרין להדליק ב'שמן זית' הראוי לאכילה בהכשר מעולה. ובימינו ההשקעה לא מרובה, כי בקבוק שמן זית זך עולה כ-35 ₪ (ויש להיזהר משמנים מזויפים, ובדרך כלל השמן האמיתי נמכר בחנויות בבקבוק זכוכית)].

פתילות – כל הפתילות כשרות להדלקת נר חנוכה [פתילות מצמר גפן (מושכות הכי יפה את השמן), חוטי פשתן וכו'. ואף כשמצופים בשעווה נחשבת ההדלקה בשמן, מפני שהניקה מן השמן. אורל"צ].

נרות – כל הנרות כשרים להדלקה [שעווה, ובפראפין יש עדיפות שאורן צלול יותר משעווה].

מיקום הדלקת הנרות

מכיון שכל מהות הדלקת הנרות באה 'לפרסם את הנס', משום כך למיקום הדלקת הנרות ישנה חשיבות מועדפת. לפיכך בחנו חכמים כיצד יבדילו הרואים שנרות אלו הודלקו 'לפרסום הנס', ולא למטרת צורכי האדם [היות ובזמנם התאורה הייתה בנרות, ולא עם חשמל]. ולפיכך תקנו, שיהיה היכר משאר ההדלקות של השנה, על ידי שינוי גובה הנרות, ובמקום ההדלקה. וכפי שנבאר:

גובה שלהבת הנרות

יש להקפיד שתהיה למעלה משלושה טפחים מהקרע, ולמטה מעשרה טפחים [בין 24–80 ס"מ. ויש נוהגים בין 28.8–96 ס"מ]. ואם הניחה למעלה או למטה מגובה זה, יצא ידי חובה [ומנהג תימן כדעת הרמב"ם, שיכול לכתחילה להניחם מעל עשרה טפחים. שע"ה]. וכשיש חשש שריפה, או שהילדים מתעסקים עם הנרות, מותר להדליקה מעל גובה זה.

כשמדליק במקום גבוה מאוד

לפעמים מקום הנחת החנוכיה העדיף לפרסום הנס נמצא במקום גבוה מרשות הרבים [כפי שמצוי כשגרים בבניין קומות. כשצריך להניחה בחלון]. ואמדו חכמים שעד גובה של עשרים אמה [9.60 מטר. ויש נוהגים 11.5 מטר] טיבעה של העין להבחין במתרחש מעליה [ללא צורך בהרמת הראש]. ומעל גובה זה אין הבחנה, ולכן כשהדליקה במקום גבוה לא יצא ידי חובה. אלא יכבה את הנרות, ויעבירה למקום הראוי, וידליקה בלא ברכה [ילק"י, שע"ה]. ויש המורים לברך (משנ"ב, אורל"צ).

[אולם כיום כמעט ולא מצוי דין זה: א. מפני שהגובה בחלון ביתו מועיל לו ולבני הבית. ב. כאשר בגנינים הסמוכים רואים את הנרות, והפרשי הגובה בין חלון ביתם לחלוננו פחות מכ' אמה יוצא ידי חובה (שבה"ל, אורל"צ). ורק בהעדר תנאים אלו לא יצא ידי חובה].

מיקום הנחת הנרות

הלכה זו מרובה בפרטים, סברות ומנהגים. לכן אציין בקצרה את סדר העדיפויות של מקום הנחת הנרות. וכל אחד ישאל את רבו מהו המקום הנכון להדליק את הנרות, לפי תנאי מגוריו, כי שונים הם מבית לבית, וזהו דין גמור. ואף מי שרגיל כל השנים להניחם במקום מסוים, יתכן שיש אפשרות לקיים המצוה באופן היותר טוב.

א. כשיש פתח הפונה לרשות הרבים –

יש להבהיר – שהדלקת הנרות נועדה במיוחד לבני רשות הרבים, ועדיפה מההדלקה בתוך ביתו, ואף שפועמים אינם רואים את הנרות. והדלקה בחוץ עדיפה מהרבה הידורים שנעשים בגלל שמדליק בבית (כגון: שמדליק בחנוכיה יקרה, וחושש שתיגנב. או שמחמת חולשתו מעדיף להדליק בביתו, ולא למנות שליח להדליק בחוץ וכדו').

אם יש **חצר** שפתחה פונה לרשות הרבים, מניחה שם. ואם אין לו חצר אלא **פתח ביתו** פונה לרשות הרבים, מניחה שם. ואם אין פתח ביתו פונה לרשות הרבים, יניחו על **החלון** בביתו הנראה ביותר לרשות הרבים [וגם לבני ביתו].

ב. כבתים משותפים שכל דירה פונה לחדר המדרגות – ידליק בפתח חדר המדרגות, אם עוברים שם מדיירי הבניין. ואם אין לו אפשרות, ידליק בפתח ביתו הפונה לחדר המדרגות. אולם אם מחלון ביתו או ממרפסת ביתו [שתהא מגודרת, ורצוי מקורה] העוברים ברשות הרבים רואים יותר טוב יניחה שם.

ג. כשאין פתח לרשות הרבים – ידליק בפתח ביתו בצד שמאל של הנכנס. ויש בזה מעלה שהנכנס מסובב במצוות [מזווה בצד ימין, הנרות בצד שמאל, ולבוש בציצית. ועוד ירוויח שתראה לעוברים בפתח ביתו].
ד. בתוך ביתו – כאשר אין אפשרות להדליק בפתח ביתו [כי אין מי שרואה מבחוץ, או מחמת הרוחות, גנבים, סכנה וכדו'], ידליקנה בביתו [ופרטום הנס יהיה לבני ביתו].

הכלל קודם ההדלקה

'ההדלקה עושה מצוה' – זהו כלל הלכתי, המחייב שכבר בשעת ההדלקה כל התנאים ההלכתיים הנוגעים להדלקה קיימים. ובהעדר אחד מהם, לא יהיה ניתן לתקן לאחר ההדלקה. אלא יש לכבות את הנרות ולהדליקם שוב. וכפי שנבאר:

א. שבשעת ההדלקה המקום לא היה ראוי.

לכן שהדליקה במקום גבוה [מעל 9.60 או 11.5 מטר], לא יוכל למעט גובהה.

וכן שהדליקה במקום שרוח מצויה עלולה לכבותה [בחוף. ומול דלת או חלון שנושבת בהם הרוח. ואין אמצעי הגנה כמו בית מזכוכית וכדו'] לא יוכל להכניסה למסתור להגן מהרוח.

ההלכה – שיש לכבותה, ולהעבירה למקום הראוי, ולהדליקה שם בלא ברכה (ילק"י, שע"ה). ויש המורים לברך (משנ"ב, אור"צ).

ב. שבשעת ההדלקה, חומר הבעירה לא יספיק לדלוק עד חצי שעה לאחר צאת הכוכבים.

[כגון: שכמות השמן מועטת, או שהנרות קטנים או ינמסו].

לפיכך, לא יוכל למלא שמן או להאריך את זמן בעירת הנרות בכל דרך.
ההלכה – בטרם שיעבור זמן ההדלקה. יכבה השלהבת, ימלא שמן או יסדר הנרות, וידליקה בלא ברכה (ילק"י, אור"צ).

'כבתה אינו זקוק לה' – זהו כלל הלכתי, המורה שאם קיים את התנאים האלו. **א.** הניחה במקום הראוי. **ב.** הייתה כמות מספקת של חומר בעירה. אך כבתה בתוך הזמן, יצא ידי חובה, ואין צורך להדליקה שנית [ואף אם בא לתקנה וכיבה אותה בשוגג]. ומה טוב וראוי להחמיר להדליקה שנית, ולא יברך.

ההנהגות קודם הדלקת הנרות

ואברכי כולל ילכו לביתם להדליק, ויחזרו ללימודם [ויש שלומדים ברציפות, בכדי שידליקו נרות חנוכה בזמן].

פועל – השווה במקום עבודתו ואינו יכול להגיע להדלקת נרות. יאמר לאשתו שתדליק נר חנוכה בביתו בזמן צאת הכוכבים, ויצא ידי חובה בהדלקתה [ועדיף לנהוג כך, מאשר שבעל הבית ידליק בעצמו בלילה אחר חצי שעה מצאת הכוכבים. ילק"י]. וכשהדבר עלול לגרום לחוסר 'שלום בית', ימתינו עד שיגיעו הבעל או האשה [או שאר בני הבית] להדלקה יחדיו.

תפילת ערבית – המתפללים מבעוד יום ידליקו נרות לאחר התפילה. וכשלא התפללו והגיע זמן ההדלקה, ידליקו ואחר כך יתפללו [וכשיש מניין יחידי בשעת ההדלקה. אם יתפלל עמהם ויספיק להדליק בתוך חצי שעה מהשקיעה מוטב, ואם לא, יתפלל ביחידות וידליק בזמנה. אור"צ]. אך כשמגיע לביתו מאוחר ועבר זמן ההדלקה. וצריך להתפלל ערבית וגם להדליק נר חנוכה, יתפלל תחילה ואחר כך ידליק (ילק"י).

מניעה מסעודה – כל מי שמוטל עליו חיוב להדליק, אין לו לאכול קודם הדלקת נרות 'סעודת קבע' [פת או עוגה ועוגיות עד כ-50 גרם. או משקה משכר].

אבל 'אכילת עראי' מותרת [בתבשיל מחמשת מיני דגן עד כ-200 גרם (אטריות, קיגל, ג'חנן וכו')]. ומזון שאינו מחמשת מיני דגן מותר לאכול ללא הגבלה (פירות, אורז, תפוח אדמה, ירקות, בשר, שתיה קלה)].

אולם במקום שראש המשפחה מדליק עבור כולם. יכולים בני הבית, להקל באכילה קודם הדלקת הנרות, ואף בסעודת קבע, ובפרט בַּשְּׂמֵאֲחֵר (ילק"י).

מניעה ממלאכה – אין להתחיל במלאכה חצי שעה לפני ההדלקה [שמחמת טרדתו, יעבור זמן ההדלקה].

לימוד תורה – מפני חשש לביטול תורה, אין להחמיר להפסיק ללמוד חצי שעה קודם שיגיע זמן ההדלקה (ילק"י). ולכן:

בבתי כנסת שמתקיים בהם שיעור קבוע בזמן ההדלקה, יקדימו או יאחרו את השיעור כדי שידליקו בזמן. אך כשיש חשש שלא ישובו לשיעור, יקיימו השיעור, ולאחריו ילכו להדליק נרות (ילק"י). [ויש המורים שידליקו בזמן, אף כשיש חשש שלא יתקיים השיעור. אור"צ].

החייבים בהדלקת נר חנוכה

שמתגורר בבית [גם בשכירות] ומעל גיל מצוות, גברים ונשים [אף אלמנות וגרושות הגרות לבדן] גְּרִים וגירות, [וקטנים שהגיעו לגיל חינוך].

כל אדם בישראל חייב בפרסום 'נס חנוכה' על ידי הדלקת הנרות בביתו. וכמובא בגמרא 'מצוות חנוכה נר איש וביתו'. והחיוב הוא על כל מי

זמן הדלקת נר חנוכה

עד מתי הנרות צריכות לדלוק – לפחות עד חצי שעה לאחר צאת הכוכבים, עד שעה¹⁷ [ובמקומות שאנשים מסתובבים עד מאוחר, יש להדר להניח יותר שמן]. **מי שלא הדליק בתחילת הלילה** – בדיעבד, יכול להדליק כל הלילה, בברכה, עד סמוך לעלות השחר, עד שעה⁴ [ויתן שמן בשיעור של חצי שעה]. ואם בני ביתו ישנים, ישתדל להעיר לפחות אחד או שנים [אפילו קטנים שהגיעו לחינוך]. ואם לא התעוררו, ואין בחוץ עוברים ושבים שְׂיָרְאוּ הנרות, יש המורים שידליק ללא ברכה [מאחר שעבר זמנה, ואין פרסום הנס לרבים. משנ"ב, אורל"צ, שע"ה]. ויש המורים להדליקה בברכה (ילק"י).

זמן ההדלקה – היא בצאת הכוכבים כ-15 דקות לאחר השקיעה בשעה¹⁶ [ומנהג תימן כמה דקות לפני צאת הכוכבים (שע"ה)]. ומנהג אשכנז להדליק בשקיעת החמה¹⁶ (הגר"א, הגרשו"א), ויש המדליקים 20 דקות מהשקיעה (חזו"א). לא מקדימים ולא מאחרים [ולכל היותר ישתדל שלא לאחר עד 50 דקות מהשקיעה. אורל"צ]. ובשעת הדחק, יכול להקדים ההדלקה מפלג המנחה (לספרדים¹⁵ ולאשכנזים¹⁵) ומעלה [כגון שלא יהיה לו פנאי להדליק בלילה], ויתן שמן כדי שידלקו עד חצי שעה מצאת הכוכבים [אך עדיף, שידליק בזמן על ידי שליח].

ההדלקה וסדר הברכות

אך אם דיבר או רמוז, יחזור ויברך. [ובדיעבד כשדיבר לצורך ההדלקה לא יחזור לברך. ילק"י].

הדלקת הנרות – מתחילה מיד בסיום הברכות.

סדר ההדלקה – ביום הראשון ידליק את הנר הראשון. וכשסיים, ידליק את השמש [והמדליק בעזרת השמש, יניחנו במקומו]. ובשאר הימים מדליק תחילה את הנר החדש [זכות קדימה לנר החדש], ופונה ימינה להדלקת שאר הנרות [ביום השני מתחיל בהדלקת הנר המוצב בקנה השני, וממשיך לנר שמימינו. וכן ביום השלישי פותח בהדלקת הנר החדש המוצב בקנה השלישי, וממשיך לנר בצד ימין הסמוך אליו, וממשיך להדליק את הנר הימני הסמוך לימינו], וכך, ההדלקה תמיד תתחיל מהנר השמאלי ביותר, ופונה לצד ימין עד סוף הנרות [כמו כתיבה באנגלית].

אמירת 'הנרות הללו שאנו מדליקים' – תהיה רק בסיום הדלקת הנר הראשון [לאחר שהשלהבת נתפסה ברוב הפתילה]. וכן יאמר בשאר הימים לאחר הדלקת הנר הראשון, ובשעת האמירה ימשיך להדליק את שאר הנרות. וישתדל לסיימה עד תום הדלקת הנרות. [יש מהאשכנזים האומרים זאת רק לאחר סיום הדלקת כל הנרות. פרמ"ג].

וכשגמר, יש הנוהגים להמשיך לאמר "מזמור שיר חנוכה הבית..." [אף כשלא סיים את הדלקת שאר הנרות].

סדר עריכת הנרות בחנוכה – כאשר עומד מול החנוכיה. בקנה הימני ביותר שממולו, מניח בו את הנר הראשון. וביום השני, יניח שוב נר בקנה הראשון, ואת הנר החדש בקנה השני [הנמצא בצד שמאל של הראשון]. וביום השלישי יניח שוב בשני הקנים של יום קודם, ואת הנר החדש בקנה השלישי [הנמצא בצד שמאל שלהם]. וימשיך להוסיף כל יום את הנר החדש בצד שמאל של הקודמים, במשך ימות החנוכה.

יבעיר נר, כדי להדליק באמצעותו את הנרות – עוד קודם הברכות. [אפשר בעזרת גפרור, מצת וכדו'. ומנהג בני ספרד (והפרושים בא"י) שלא להדליק באמצעות השמש. אורל"צ].

ברכות ההדלקה – טרם ההדלקה, מתחיל לברך. בלילה 'הראשון' מברך שלוש ברכות: א. 'להדליק נר חנוכה' [ולנוסח תימן – 'להדליק נר שְׁלַחְנוּכָה'. ונוסח אשכנז הנפוץ, 'להדליק נר של חנוכה', או 'נר חנוכה'. ויש הגורסים 'שְׁלַחְנוּכָה']. ב. 'שעשה ניסים...'. ג. 'שהחינו וקיימנו...'. ובשאר הימים, מברך רק את שתי הברכות הראשונות [ללא ברכת שהחינו].

לאחר הברכה – יש איסור לדבר ולרמוז עד סיום ההדלקה [ובפרט עד אחר הדלקת הנר הראשון, שהשלהבת נתפסה בפתילה].

לאחר ההדלקה

כתחילה, ומה טוב להכין דברים המושכים את הלב במיוחד לימים אלו].

אם כבו הנרות – לאחר שהדליקם כהלכה, קים המצוה. אולם ראוי לחזור ולהדליקם.

מנהג הנשים שלא לעשות מלאכה – הוא רק בחצי שעה מזמן שהדליקו בביתם. וחל על כולן [נשואות, גרושות, אלמנות ורווקות].

ונמנעות ממלאכות החשובות [תפירה, סריגה וכיבוס ביד], ושאר המלאכות מותרות [הכנה לכיבוס, הפעלת מכונת כביסה, תליה וגיהוץ, הדחת כלים ושטיפת הבית, הכנת מאכלים]. ויש מהפוסקים האוסרים מקצתם, וכל אחד ישאל את רבותיו. וישפירות הנמצאות בעבודה שיש בה ממלאכות אלו. ואין באפשרותן להפסיק, יכולות להמשיך כרגיל].

אין להשתמש ולהנות מהנרות

ואף שבימינו ישנה תאורה בבית, בכל אופן מנהג ישראל להדליק 'שמש' [ופעמים שמועיל בהפסקת חשמל].

אסור להשתמש בנר חנוכה – ואף שבשעת ההדלקה פכה הנר שמדליקים איתו. אין להדליקו שוב מנר חנוכה הדולק כבר. ואפילו בכדי להמשיך להדליק את שאר הנרות.

כשדלקו הנרות חצי שעה מצאת הכוכבים – מותר לכבותם [כגון שרוצה לצאת מביתו וחושש משריפה וכדו'] ולהשתמש לאורם ילקי. [וזאת, כאשר לא היה בכוונתו להדר ולהשאירם זמן רב שיארו לעוברים ושבים].

שיורי השמן, הפתילות והנרות

ברגע שהדליק את פתילת 'נר חנוכה', השמן והפתילה הנמצאים בתוך הכוס 'הוקצו למצוותם' [כל הדינים כאן נאמרים גם על נרות].

שמן שדלק חצי שעה לאחר צאת הכוכבים – מותר להשתמש בנותר (משנ"ב, ילקי, שע"ה. ולכתחילה טוב להתנות משנ"ב).

שמן שנותר בבקבוק המזיגה – אפשר להשתמש איתו ללא תנאי [ואין בהזמנה זו להקצותו למצווה].

שמן ופתילות שהוקצו למצוותם שנותרו – ולא התנה עליהם. בסוף חנוכה עושה מדורה ושורפם. וכשלא ניתן לשורפם, יכול לשופכם לכיור או להכניסם לשקית ולהניחם באשפה (הגר"ח"ק).

הדלקת נרות חנוכה בבית הכנסת

ובבוקר מדליקים בזמן תפילת שחרית, בלא ברכה [ומנהג תימן שלא מדליקים בשחרית. שע"ה]. אך בבית המדרש שאין מתפללים שם תמיד, אין מדליקים. והרוצה להדליק ידליק בלי ברכה (אורל"צ).

סגולה נפלאה לשמירה – בסיום ההדלקה [ואמירת 'על הניסים' ו'מזמור שיר חנוכה הבית'] יאמר שבע פעמים את המזמור "יושב בستر עליון..." (תהילים צ"א). וכל פעם מהשבע פעמים יקדים לאמר את הפסוק "ויהי נעם ה' אלוקינו עלינו..." (בא"ח).

לשהות ליד הנרות – אין חיוב. אולם מה טוב ומה נעים למי שיכול לשהות ליד הנרות חצי שעה לאחר ההדלקה, ולהשתעשע באורם (הגר"ח מוולאזין). ופועל פעולה גדולה על נפש האדם (משנה שכיר מועדים). וינצל את הזמן הזה ללמד את 'הלכות חנוכה', וכן יספר לבני ביתו על ניסי החנוכה [ומצוי שבמחצית השנייה של חנוכה נכנסת שיגרה, ואין התלהבות

מטרת ההדלקה – פשתקנו חכמים את הדלקת נרות חנוכה, מגמתם הייתה שנרות אלו ישמשו אך ורק לפרסום הנס' בלבד ולא למטרה אחרת [כגון להדליק מהם אש. או להנות מאורן כגון: להאיר את הבית, לקרוא ספר, להתחמם בהם וכו'].

שמש – ובכל זאת חששו חכמים שמא יבוא להנות מאורן, ולכן תקנו שידליק עם נרות חנוכה נר נוסף 'שהוא חול' [ויניחנו במקום ניכר מנרות המצוה, כדי שידעו שאינו קשור למצוות נרות חנוכה]. ונקרא 'שמש' [מלשון המשמש אחרים], וכאשר תהיה חשכה, ודאי שהאור המופץ כעת יהיה גם מן ה'שמש', ובכך לא תיפגם מטרת ההדלקה.

תנאי – יש החוששים שמא יבוא לנהוג [בשמן ובפתילות שנותרו] בבזיון או לצורכי חולין. ולכן מפתנים קודם ההדלקה [אף במחשבה בלב. ומראש לכל 'ימות החנוכה'] 'אני יוכל להנות מהשמן והפתילות שיישארן'. ונבאר מתי תנאי זה שימושי:

שמן שכבה בתוך חצי שעה מצאת הכוכבים – לא מועיל התנאי להשתמש איתו (הגרשז"א, הגריש"א, הגר"ש דבילצקי, הגר"מ שטרנבוך ועוד). ויש מי שמתיר באופן זה (ילק"י).

זמן ההדלקה – מנהג ותיקין להדליק בבית הכנסת נרות חנוכה בברכה [בעשרה. ומועילה ההדלקה במניין הראשון לשאר המניינים. ואין צורך להראותה לבני רשות הרבים]. וזמנה 'בשקיעת החמה' בין תפילת מנחה לערבית [ואין להדליק לפני 'פג המנחה', וכשמתפללים ערבית מבעוד יום, ידליקו לפני השקיעה].

מיקום הנחת הנרות – המנהג להניחם במקום גבוה, בכותל הדרומי, בין מזרח למערב [כמקובל ברוב הקהילות. אורל"צ, ילק"י]. לפני המדליק לדרום, ומדליק את הנר הימני המערבי, ומוסיף והולך כסדר שְׁבִיטוֹ. שבתחילה מדליק את הנר החדש השמאלי, ופונה ימינה. [וכן הוא מנהג אשכנז המקובל בארץ ישראל. ויש נוהגים לפני המדליק לצפון, ומתחיל בנר הימני שהוא הסמוך לארון הקודש, ובכל יום מוסיף לשמאלו, ופונה מימין לשמאל].

כמות השמן – רצוי להחמיר לתת שמן בכמות שתדלק עד חצי שעה לאחר צאת הכוכבים [למרות שהציבור מתפור].

כמות השמן – יכין שמן או נרות שְׁיִדְלְקוּ עד חצי שעה אחרי צאת הכוכבים [לפחות 65–75 דקות. היוצאים להתארח לסעודת שבת, ומדליקים בזמן פלג המנחה, ידאגו שהנרות ידלקו לפחות שתיים]. ויזהר בזה מאוד שאם לא ידלקו עד זמן זה לא יצא ידי חובה, וחשש ברכות לבטלה [ואם נר אחד נשאר דולק, קיים בזה המצוה].

תפילת מנחה – ראוי להתפלל קודם הדלקת נרות, ובמניין. וכשלא מתאפשר, ידליק נרות חנוכה בזמן, וילך להתפלל מנחה בבית הכנסת.

זמן הדלקת נרות חנוכה – בימות השנה מקבלים את השבת עוד קודם השקיעה [יש הנוהגים 20 או 30 או 40 דקות, וזמן זה נקרא תוספת שבת].

אולם בשבת חנוכה, יש נוהגים שלא להקדים מידי את כניסת השבת [כדי להסמיך את הדלקת נרות חנוכה

הדלקת נר חנוכה בערב שבת

לשקיעה]. ולכן המנהג הַרְוִיחַ להדליק נרות חנוכה 20 דקות לפני השקיעה בשעה 16¹⁶ [כדי שיסיימו להדליקם עד כ-15 דקות לפני השקיעה ולהדליק מיד נרות שבת (אורל"צ, ילק"י). ויש המדליקים נרות חנוכה 25 דקות קודם השקיעה (הגרשו"א). ויש המדליקים 35 דקות קודם השקיעה (הגר"ש"א פניני חנוכה קנג)].

נרות שבת וחנוכה – תחילה מדליקים נרות חנוכה, ואחר כך נרות שבת.

וכשאין שהות, הבעל ידליק נר אחד, ומיד תדליק האשה נרות שבת [אך אם טעו והדליקו קודם נרות שבת, יכולים להדליק נר חנוכה (אפילו אם הגבר או האשה מתגוררים לבדם). **בתנאי א.** שלא התכוונו להכניס שבת בהדלקת הנרות. **ב.** שעדיין לא נכנסה שבת. **ג.** שהאשה אינה מבנות אשכנז המקבלות שבת בהדלקתן].

הדלקת נר חנוכה במוצאי שבת

בבית – ההבדלה קודמת להדלקת נרות חנוכה [ומקצת מבני תימן (בלאדי) ואשכנז, נוהגים להדליק תחילה נרות חנוכה. גר"א, שע"ה].

הנוהגים להוציא השבת כרבנו תם – שלא לעשות מלאכה [72 דקות לאחר השקיעה. עד שעה 17⁴⁸] ימשיכו במנהגם גם בחנוכה (ילק"י, אורל"צ). אלא שבבית הכנסת, יכול להדליק אחד שמוציא את השבת כרגיל.

[אולם מי שנוהג כל השנה להוציא את השבת כר"ת משום 'הידור' או 'חומרא' ולא מעיקר הדין. נחלקו הפוסקים, מתי ידליק נרות: יש המורים שינהג אף כעת כר"ת 'אג"מ והגר"ש וואזנר). ויש המורים שידליק נרות חנוכה בצאת השבת הרגילה (הגר"ש"א, הגרשו"א, הגר"ח"ק, והגר"נ"ק)].

הדלקת נר חנוכה באירועים

שם מנחה וערבית. ואם רוצים להדליק ידליקו בלא ברכה.

אין להדליק נרות חנוכה בברכה במסיבות כנסים חתונות הנערכים בימי חנוכה. ואף אם מתפללים

כיצד יוצאים 'בני הבית' ידי חובה בהדלקה שבביתם

בהלכות אלו ישנם הרבה שיטות, אכתוב רק את המוכרות, וכל אחד ישאל את רבותיו כיצד ינהג

בגמ' נאמר 'מצות חנוכה נר איש וביתו'. והביאור שחיוב פרסום הנס חל על הבית, בזה שיודלק בו 'נר חנוכה', וההדלקה תהיה על ידי אחד 'מבני הבית'. ולכן, טרם הדלקת הנרות, מוטב שראש המשפחה יקבץ את בני ביתו שיהיו נוכחים בשעת הברכות וההדלקה, בכדי לפרסם את הנס. ויצאו ידי חובה בהדלקתו [מכיוון שזו חובה על הבית עצמו, כמוזוה ונר שבת. ואין זה כחיוב על שאר המצוות התלויות בגוף האדם, כמו תפילין, ברכות, שבת וכדו']. כל זה הוא במצב שכיח רגיל ושגרתו. אולם לעיתים חסר באחד מן התנאים של 'נר איש וביתו'. כגון, שאחד מבני הבית החייב בהדלקה אינו נמצא, או שביום ההדלקה בני הבית אינם בביתם וכדו'. גם במצבים כאלו מדריכה אותנו ההלכה, כיצד ניתן לקיים את המצווה היקרה של 'הדלקת נר חנוכה'.

בני עדות המזרח – נגררים וטפלים אחר ההדלקה שבביתם. שְׁמַרְגֵעַ ההדלקה, אין שום חיוב על אחד מבני הבית להדליק, ואדרבה אם הדליקו ברכותיהם לבטלה.

בני אשכנז – הנוהגים כדעת הרמב"ם להיות 'מהדרין' בנר חנוכה, שכל אחד ידליק לעצמו. לכן למרות 'שבעל הבית' מברך ומדליק [ומוציא את אשתו ובנותיו], שאר הגברים בבית מברכים ומדליקים לעצמם, ואינם תלויים בהדלקתו. וכמובן שאם רצו לצאת בהדלקת בעל הבית יוצאים.

הנכללים בחזקת 'בני הבית' שיוצאים ידי חובה בהדלקתו

(הלכות אלו נוגעות לבני עדות המזרח, היות ובני אשכנז ממילא מדליקים לעצמם)

המתארחים אצלו שאינם נמצאים בביתם בזמן ההדלקה [כגון: בן נשוי אפילו שיש לו חדר בבית אביו שלן שם, או שבא רק להתארח בשבת. וכן חתן המתארח אצל חמיו ואוכל ולן אצלו. ילק"י], יוצאים ידי חובה בהדלקתו של בעל הבית, ואין מדליקים לעצמם. וכן הדין כש'המתארחים' הם, חברים ואורחים שאינם ממשפחתו. אך ראוי שיחמירו להיות שותפים בשמן ובפתילות עם 'המארח' [שיתנו לו פרוטה (10 אגורות), או שיתן להם במתנה חלק בשמן ובפתילות. כפי שנבאר בהמשך].

מי יוצא ידי חובה בהדלקת בעל הבית – כל מי שיש להם 'שייכות' לבית זה.

בהלכה מובא, שהגדר של 'שייכות' היא, כל מי שסמוך על שלחנו של בעל הבית, שְׁמַפְתּוֹ יאכל ומכוסו ישתה'. ומחמת זאת הוא נגרר ונמשך אחר ההדלקה של בעל הבית. וכפי שבעל הבית דואג לו לאוכל ושתיה, כך גם דואג לְזִפּוֹת לוֹ במקצת דמי הנרות או השמן והפתילות.

והעולה מכך שהנכללים בגדר זה, הם אשתו, ילדיו, וילדים מאומצים. ואף ה'אכסנאים'

שמדליקים בביתם, ואינם נוכחים בהדלקה

(הלכות אלו נוגעות לבני עדות המזרח, היות ובני אשכנז ממילא מדליקים לעצמם)

מצוי שלא תמיד בני הבית נוכחים בביתם בשעת ההדלקה, אלא שוהים במקום אחר. ונבאר האם עלתה להם ההדלקה שבביתם, או לא:

גם במקום האכילה. וזה כשחדרי השינה והלינה בבניין אחד. אך כשהמבנים חלוקים, ידליק בפתח הבניין, או בחלון חדר השינה (אורל"צ). וכל אחד ישאל את רבותיו כיצד ינהג.

שלא רוצה לצאת ידי חובת ההדלקה שבביתו – אין יכול לאמר 'אני לא מתכוון לצאת ידי חובה בהדלקה שְׁבִיבְתִי'. [מאחר שגורם לברכה שאינה צריכה].

המקרים שיכול להתכוון לא לצאת ידי חובת ההדלקה שבביתו – ולהדליק בעצמו.

א. כשמסופק אם מדליקים בביתו. יכוון, וידליק 'בברכה' (אורל"צ).

ג. כשמסופק אם הדליקו כראוי – [במקום ההנחה, כמות השמן וכדו'] יכוון, וידליק 'בברכה'.

ב. כשהוריו מתגוררים בחו"ל [והפרשי השעות בזמני ההדלקה אינם תואמות לזמני החיוב] יכוון, וידליק 'בברכה' (אורל"צ).

ד. שמתאחרת בביתו שעת ההדלקה [יותר מחצי שעה מצאת הכוכבים] יכוון, וידליק 'בלי ברכה' (אורל"צ).

כשחוזרים באותו לילה לביתם

יוצאים ידי חובה בהדלקה שבביתם [כגון: שהילדים יחזרו מאוחר, או שהאשה בעבודה, וכן כשהבעל בעבודה או שמתעכב, רצוי למנות את האשה, או מהגדולים שבביתו, להיות שליח להדליק בזמן. ואם אינם בבית ימנה שכן וכדו' שידליק בברכה (אורל"צ)].

רווקים הישנים במקום אחר

יוצאים ידי חובה בהדלקה שבביתם, כאשר נכללים בגדר 'סמוך לשלחן הוריהם' [כגון: חיילים, מטיילים, סטודנטים, בנות פנימייה, בחורים הלומדים בשיבה. הדין שנגררים אחר ההדלקה שבביתם, היכן שדעתם על בית הוריהם, היות ושבים לביתם בחופשות או כשהם חולים. וכך פסקו הגר"ע עטייה, הגר"ע בחו"ע וביחוד, אורל"צ, הגר"י עדס, הגרשז"א, ועוד. אולם החו"א, והגר"ש"א סברו שיש להם להדליק במקום שהותם. ולכן הרוצים להחמיר ידליקו ללא ברכה, או ישתתפו עם מי שמדליק].

[היכן מקום ההדלקה – ובמקום הדלקתם נחלקו הפוסקים, האם ידליקו במקום האכילה או השינה. ולכן יש האוכלים לפחות סעודה אחת ביום, בחדרם, כדי שמקום הדלקתם יהיה

נשואים הישנים במקום אחר – ומדליקים עליהם בביתם [ואף אם שני ההורים שוהים במקום אחר]. יוצאים ידי חובה בהדלקתם.

אך כששוהים בחו"ל [כגון **שוחטים**, **מטיילים** (גם רווקים) וכדו'] ויש הפרשי שעות. יש להתכוון שלא לצאת בהדלקת בני ביתם, ומדליקים בברכה (אורל"צ).

מתי אין יוצא ידי חובה בהדלקת בעל הבית (בהלכות אלו אין חילוק בין ספרדים לאשכנזים)

לפעמים יש מצבים שלא הדליקו בבית. וממילא בני הבית עדיין חייבים בהדלקת נרות. לכן מדליקים לעצמם ומברכים, במקום שנמצאים בו [כי 'מצוות חנוכה נר איש וביתו']. ונביא כמה דוגמאות מעשיות:

הערה אקטואלית – כאן המקום לעורר, שבמצבים כאלו הרבה 'מבעלי תשובה' מתמודדים. ולכן כאשר שוהים בישיבה או בפנימייה, מדליקים שם בברכה. אך שמגיעים לחופשת חנוכה, או שמתגוררים בביתם. יזהרו וישמרו מלערוך מריבות מחמת ההדלקה, מפני שהתורה 'דרכיה דרכי נעם'. ויש פתרונות הלכתיים גם למצבים אלו, ועל כן ישאלו רב הבקי כיצד לנהוג [דבר זה תלוי במצב הנתון: לפעמים רצוי שהבן או הבת יכינו את הנרות. או שידליקו לפחות נר אחד. או שיתכוונו לא לצאת ידי חובה בהדלקת ההורים, וידליקו נרות לעצמם וכו'].

שבני הבית יצאו מביתם – כאשר בני הבית אינם שוהים בביתם, ומדליקים במקום אחר, והוא אינו ישן עמהם [כמו שנסעו לבית מלון, או להתארח]. אינו יוצא ידי חובה במה שהדליקו במקום אחר (אורל"צ).

שבני הבית נמצאים בביתם – אך אינם מדליקים [שאינם שומרי תורה ומצוות עדיין].

שההדלקה לא נעשתה כדיון – או ספק נעשתה כדיון. כגון שמקום ההדלקה או כמות השמן לא היו כהלכה [ובפרט בערב שבת].

כשמתארחים ואין מי שמדליק בביתם (בהלכות אלו אין חילוק בין ספרדים לאשכנזים)

ישנם היוצאים בימות החנוכה להתארח אצל המשפחה או בכל מקום אחר, ואין מי שידליק עבורם בבית. ומצב זה נקרא בלשון ההלכה 'אכסנאי שאין מדליקים עליו בביתו'.

יש לידע, שאין מצב 'הארוח' פוטר אותם כלל מ'הדלקת נרות'. אלא יש פעמים שיוצאים ידי חובה בזה שהם טפלים לבעל הבית 'המארח', והוא מוציא אותם בהדלקתו [כפי שבארנו בדיון 'הנכללים בחזקת בני הבית']. ויש פעמים שחייבים 'להדליק נרות' בעצמם. אלא שכאן הקילו חכמים באופן שתהיה לו 'שותפות' בשמן ובפתילות עם בעל הבית [רק באופן שמעוניין ורוצה בכך. אך כשישנם ספיקות אם הדלקת 'המארח' ראויה, ידליק לעצמו].

אופן השותפות – בכדי שלאורח יהיה חלק בנרות, בשמן ובפתילות, עליו לעשות 'קנין' מהמארח, על כל מוצרי ההדלקה הנמצאים בשעה זו תחת ידו של המארח. וקנין זה יועיל לאורח ולבני ביתו הנמצאים שם, לכל זמן הארוח, וכשמתכוונים לכך. [אציין את הקניינים הניתנים לביצוע בקלות, וכל אחד יבחן מה המתאים לו]:
א. שיתן לבעל הבית פרוטה (10 אגורות). **ב.** בהגבהת 'האורח' טפח [10 ס"מ], את השמן והפתילות. **ג.** שבעל הבית יאמר שהוא מודה שחלק מן השמן והפתילות שייך לאורח [ונקרא 'קנין אודיתא'].

המתארח בקביעות רק לשינה – והוא קונה לעצמו תמיד מזון. אינו יוצא בהדלקת בעל הבית, ואפילו הוא חתנו או בנו. וחייב בהדלקה, ויכול בשיתוף.

המתארחים בשבת

שחזור לישיב בביתו בליל שבת – אם יוצא לאחר 'פלג המנחה', ידליק בביתו בברכה. ואם יוצא לפני 'פלג המנחה', חובת ההדלקה תהיה בבית המארחים. או ישתתף עם המארח (אורל"צ).

שמתארח לכל השבת – חובת ההדלקה תהיה בבית המארחים. או ישתתף עם המארח (אורל"צ).

כשחזור לביתו במוצא"ש – כשהיה בדעתו לשוב לביתו, ידליק בברכה, גם כשמגיע מאוחר. אך אם לא היה בדעתו לחזור לביתו וחזר, ידליק בביתו ללא ברכה [אורל"צ]. ויש המורים להדליק במקום שהתארח בשבת, מתי שהיה שם שעה לפני ואחרי שבת. מדיון אכסנאי. הגריש"א.

המתארח בתשלום, האם חייב בהדלקה

שמתארח אצל אחרים תמורת תשלום – על הלינה והאכילה. אם 'בעל הבית' מתנהג עמו בדקדוק בתשלום, עבור כל ההוצאות שמוציא עליו. חייב בהדלקת נרות, או ישתתף עם 'המארח'.

אך אם אין המארח מתנהג עמו בדקדוק כספי [כמו שמשלם לו עבור כל ההוצאות בקבלנות, יומית, שבועית או חודשית], הרי הוא טפל לבעל הבית, ונגרר אחר הדלקתו, ואינו מדליק לעצמו [ובן אשכנז מדליק].

השוהה בבית מלון, צימר, אכסניה – ולן שם, כשאין המשכירים רשאים להיכנס לשם ללא נטילת רשות. ידליק בחלון חדרו בברכה [כפי התנאים בביתו]. ואם לא מסכימים להדליק מחשש שריפה, יעשה שליח להדליק בביתו. [ויש מתירים להדליק בחדר אוכל, או בלובי המלון].

הנמצאים בשעת ההדלקה בבית אחר

ההולכים לבקר, לסעוד, לערוך מסיבה בבית אחר, ומתכוונים לחזור לביתם בלילה. אינם יוצאים ידי

חובה בהדלקת המארחים. אלא ידליקו כשיחזרו לביתם.

השוהה במקום שלא יכול להדליק

אלא, משום חביבות 'נס חנוכה' תקנו חכמים, הגם שאינו מדליק, והגיעה שעת ההדלקה. לפחות יזכה לברך בראייתו את 'נרות חנוכה' רק באופן שהודלקו כהלכה ובתוך זמן החיוב. ויברך את ברכת 'שעשה ניסים' [וביום הראשון מוסיף את ברכת 'שהחיינו']. וברכה זו נקראת בהלכה 'ברכת הרואה'.

לעיתים רחוקות קורה שאדם פטור מהדלקת 'נר חנוכה'. א. משום שאינו נמצא בביתו ואין מי שידליק עליו בביתו. ב. אינו מתארח אצל אחרים. ג. אינו עתיד להדליק באותו לילה. בימינו כמעט שלא מצוי מקרים כאלו, אולם זה יכול להיות אצל אנשי ביטחון הנמצאים במקום שאינם יכולים להדליק משום סכנה וכדו' (אורל"צ).

אמירת 'על הניסים' ו'הלל'

מודים ומהללים אנו להקב"ה על הניסים והתשועות שעשה עמנו בימי גזירות היוונים. ולכן אנו מזכירים הודאות אלו בתפילה ובברכת המזון.

על הניסים

בתפילת 'שמונה עשרה' – מתחילים לאומרה רק מתפילת ערבית הראשונה של חנוכה [ואין זה תלוי אם כבר הדליק נר חנוכה או לא].
ואומרה ב'ברכת ההודאה' [מודים אנחנו לך...] וכפי שמובא בסידורים [בנוסחאות שונות].

כששכח ולא אמרה – אם לא חתם את הברכה [ברוך אתה ה' על הארץ ועל המזון], אלא אמר 'ברוך אתה'. ונזכר, חוזר לאומרה.

אך אם אמר 'ברוך אתה ה'', אינו חוזר [ולא אומר למדני חוקר] וממשיך כרגיל.
אולם טוב שיאמר באמצע הרחמן, 'הרחמן הוא יעשה עימנו נסים ונפלאות, כמו שעשה לאבותינו בימים ההם בזמן הזה, בימי מתתיהו בן יוחנן...'

אמירת ההלל

בכל יום משמונת ימי החנוכה בתפילת שחרית גומרים את ההלל בברכה [ומנהג תימן (בלאדי) בקירוי. שהש"ץ אומר, והן עונין הללו-יה]. ולאחריו מסיים ברכת 'ההלל'.

נשים – יאמרו את ההלל. אך ברכה זו תלויה במנהגים. יש המורים שלא תברכנה (מנח"ש, ילק"י, אורל"צ, הגריש"א בקובץ תשובות). יש המורים שתברכנה (שד"ח, אגר"מ, שבה"ל).

כששכח ולא אמרה – תלוי מתי נזכר. אם עדיין לא חתם את הברכה [ברוך אתה ה' הטוב שמך ולך נאה להודות], אלא אמר 'ברוך אתה' ועדיין לא הזכיר שם ה'. חוזר ואומר 'מודים אנחנו לך על הניסים... ברוך אתה ה' הטוב שמך...'

אך אם אמר 'ברוך אתה ה'', אינו חוזר. אלא ממשיך ומסיים תפילתו [ולא אומר למדני חוקר].
אך טוב שיאמר בשעה שמסיים אלוקי נצור, 'מודים אנחנו לך על הניסים... ונודה לשמך הגדול סלה'.
בברכת המזון – מתחילים להזכיר מהלילה הראשון של ההדלקה. ואומרה בתוך ברכת 'נודה לך'.

'זאת חנוכה'

היום השמיני של חנוכה נקרא 'זאת חנוכה', לפי שבקריאת התורה ביום זה מסיימים את פרשת הנשיאים ובה הפסוק "זאת חנוכת המזבח".

הנרות. ובלילה האחרון לאחר שכבו הפתילות, יקח את כל הפתילות של כל השמונה ימים, וישרפם עם שאר השמן שנשאר, והוא סגולה להינצל מכל אויבים וליסטים ומקטרגים בזאת השנה (האח נפשנו מערכת ח' אות ג'). ויש האומרים שסגולתו להינצל מהריגת דם בע"ה. ובשעת השריפה יאמר 'למנצח בנגינות' (מובא בסידור הכוונות להרב המקובל ר' שלום מזרחי שרעבי, בשם סידור ר' שבתאי).

פקידת עקרים ועקרות – מובא בספר בני יששכר, שמורגל בפיהם של רבותינו הקודמים, כי יש כח גדול בימי חנוכה, לעורר פקידת עקרים ועקרות כעין ראש השנה, ועיקר הכח הוא במיוחד ב'זאת חנוכה' (מאמרי כסליו טבת מאמר ב' אות י).

מעלת זאת חנוכה – מובא בספר 'בני יששכר', שמעתי מצדיקים, שמראש חודש אלול עד חנוכה, מאירה ברקיע כעין תבנית יד פשוטה לקבל אותם בני אדם אשר נדחו מאלו סיבות מלשוב בעשרת ימי תשובה, ומתקבלת התשובה עד חנוכה, ואין היד עוברת עד 'זאת חנוכה' (מאמר שמיני של חנוכה).
ויש שרמזו רמז לדבר מהכתוב "זאת יכופר עוון יעקב". היינו ב'זאת חנוכה' יכופר עוון יעקב.
ורמז נוסף, מהפסוק "תשב אנוש עד דכא". דכ"א גימטרייה כ"ה שהוא חנוכה (ספר טעמי המנהגים).

ישראל עם סגולה – יש הנוהגים לשמור כל לילה את פתילות ושמן ההדלקה שנותרו מהדלקת

אבלות בימי 'חנוכה'

ימי החנוכה נקבעו לשמחה. אך מאחר שבפטירת אדם נגרם צער, הורו חכמים כיצד יש לנהוג בימים אלו.

עליה לביית העלמין

חששו חכמים להתיר את העלייה לביית העלמין בימי חנוכה, מאחר שעצם העלייה לקבר, מרגשת ומעוררת צער ובכי ומספד האסורים בחנוכה. לכן בכל אופן של עליה לביית העלמין שָׁקְלוּ הפוסקים האם יבא לידי בכי או לא.

כשקמים מהשבעה, וביום השלושים – המנהג המקובל שלא לעלות לקבר, היות והלב עדיין חם על הנפטר, ויבא לבכי ומספד. אלא ידחו הביקור לאחר חנוכה [ילק"י]. ויש המתירים לעלות, בתנאי שיהיו שלא לבכות להספיד ולקונן. ואם חוששים לזה, ישלחו מנין אנשים שיעלו במקומם (ישמח משה, גשר החיים).

(יארציט) בשנה הראשונה – מותר לעלות. אולם אם יש חשש שיבואו לידי בכי, יקדימו העלייה לפני חנוכה (ילק"י). ויש המורים שלא לעלות כלל בחנוכה לקבר, אלא יקדימו לעלות (יום או יומיים) קודם חנוכה. בא"ח, כה"ח. ויש הנוהגים דווקא לאחר חנוכה.

(יארציט) בשנים הבאות – מותר לעלות לקבר [ולקרוא שם מזמורי תהילים ולערוך שם השכבה].

קברות צדיקים – מותר לילך [ילק"י, בא"ח]. היות ואין רגילות לבכות שם. אולם אם יתעורר לבכי לא ילך.

הקמת מצבה – אסורה בחנוכה [היות שנוהגים לקרוא ברבים את הכתב שעל המצבה, וזה כמו קינה והספד האסורים בחנוכה. ילק"י].

אזכרה

במלאת השבעה השלושים והשנה – שחל בחנוכה, מותר לעשות סעודה ולימוד, ואומרים דברי תורה ומוסר לעילוי נשמת המנוח. אך לא יאמרו דברי הספד המעוררים לבכי (ילק"י).

[אלא רצוי להתייעץ עם רב, מתי לערוך את האזכרה, כדי שהציבור יוכל להיות בביתם להדלקת נר חנוכה בזמן].

תענית

יום הפטירה – של הוריו שחל בימים אלו, לא יתענה בהם [אלא יתענה לפני או אחרי חנוכה. ילק"י].

"הפכת מספדי למחול לי פתחת שקי ותאזני שמחה"

יש הנוהגים לשיר את הפזמון המקובל בקרב עם ישראל, שמובא בו שלשלת גאולות העבר

פרות קומת ברוש בקש אגגי בן המדתא. ונהנתה לו לפח
ולמוקש למוקש וגאנתו נשפתה. ראש ימיני נשאת. ואויב
שמו מחית. רב בניו וקניניו על העץ תלית:

יננים נקבצו עלי אזי בימי השמנים. ופרצו חומות מגדלי
וטמאו כל השמנים. ומנוטר קנקנים נעשה נס לשושנים.
בני בינה ימי שמונה קבעו שיר ורננים:

חשוף זרוע קדשך וקרוב קץ הישועה. נקם נקמת דם
עבדיך מאמה הרשעה. פי אךכה לנו השעה. ואין קץ לימי
הרעה. דחה אדמון בצל צלמון הקם לנו רועה שבעה:

אונן

[מי שמת לו אחד מהקרובים שמתאבל עליו. מזמן הפטירה עד הקבורה נקרא אונן]. הדין שאינו מדליק בעצמו נר חנוכה, אלא ימנה שליח שידליק ויברך בשליחותו [מבני ביתו, ואם אין אז אחר] אך לא יענה אמן (שע"ה). ואם אין אחר, ידליק הוא ללא ברכות [משום פרסום הנס. דה"ח, שע"ה].

הספד

אף שמצווה גדולה להספיד את הנפטר, אולם גם מצווה לנהוג בשמחה בימים אלו. ורבותינו שהורו להספיד, הורו שבימי החנוכה אין להספיד, היות וההספד וגורם לבכי וצער [הספד, הוא דברי קינה על מת והזכרת שבחיו ומעשיו הטובים, שבו מבטא המספיד את הצער והכאב והאבידה שאירעה בפטירתו של המת המוטל בפניהם].

אולם משום כבוד התורה לא אסרו חכמים את ההספד, אך דווקא על 'תלמיד חכם' [יש מהספרדים שמספידים על כל מי שבשם ת"ח יכונה. וכן על 'מלמד תינוקות של בית רבן' שקבע עיתים לתורה (ילק"י). אולם מנהג אשכנז להספיד דווקא לתלמיד חכם מובהק]. ומספידים רק בפניהם [בשעת ההלוויה], אך לאחר הקבורה אין להספיד כלל (ילק"י).

דיני אבלות

ביום חול לאחר הפטירה אומרים צידוק הדין [הצדקת קבלת גור דין שמים באהבה]. ובחנוכה יש הנוהגים לאומרו (ילק"י, שע"ה). ויש הנמנעים מלאומרו [היות ומרגיל להספד. משנ"ב, שו"ג, אורל"צ]. אבל קורעים על המת, אומרים קדיש, יושבים שבעה, עורכים סעודת הבראה, ומבקרים ומנחמים אותם. והאבל אומר הלל [אך לא בתורת שליח ציבור (כה"ח, ילק"י). ומנהג אשכנז שלא יאמר. משנ"ב], ומדליק נרות חנוכה כרגיל בביתו [ואם מדליק בבית הכנסת לא יברך 'שהחינו'].

סדר הדלקת נרות חנוכה

לְשֵׁם יְהוָה קִדְּשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׂכִינְתָּהּ, בְּדַחֲלֵנוּ וּרְחִימוּ, וּרְחִימוּ וּדְחִילוּ, לְיַחְדָּא שְׁמֵי אֹתָּהּ יו"ד אֹתָּהּ ה"א בְּאוֹת וְא"ו אֹתָּהּ ה"א, בְּיַחְדָּא שְׁלֵימֵי בְּשֵׁם כָּל-יִשְׂרָאֵל. הִנֵּה אֲנַחְנוּ בְּאֵימֵי לְקִיָּם מִצְוֹת הַדְּלָקַת נְרוֹת חֲנֻכָּה כְּמוֹ שֶׁתְּקַנּוּ לָנוּ רַבּוֹתֵינוּ וְזָכוּרֵנוּ לְבִרְכָה, עִם כָּל-הַמִּצְוֹת הַכְּלוּלוֹת בָּהּ, לְתַקֵּן אֶת-שְׂרָשֶׁה בְּמָקוֹם עֲלִיוֹן, לַעֲשׂוֹת נַחַת רוּחַ לְיוֹצְרֵנוּ וְלַעֲשׂוֹת רִצּוֹן בּוֹרְאֵנוּ, וְיַעֲלֶה לְפָנָיו יִתְבָּרֵךְ כָּאֵלוּ בּוֹנוֹ בְּכָל-הַפְּנוּנוֹת הָרְאוּיוֹת לְכוּן בְּמִצְוֵה ז"ו. וְיִהְיֶה נֵעַם אֲדֹנָי אֱלֹהֵינוּ עֲלֵינוּ, וּמַעֲשֵׂה יְדֵינוּ כּוֹנֵנָה עֲלֵינוּ, וּמַעֲשֵׂה יְדֵינוּ כּוֹנֵנָהּ.

לפני הברכה ידליק את נר ההדלקה ולא ידבר עד סוף הדלקת הנרות

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו,

וְצִוְּנוּ לְהַדְּלִיק נֵר (אשכנזי של) חֲנֻכָּה (תיי) שְׁלַחְנוּכָה):

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁעָשָׂה נְסִימֵי לְאַבוֹתֵינוּ בְּיָמֵי הָהֵם בְּזִמְנֵי הַזֶּה:

(בליל ראשון מברך גם ברכה זו:)

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁהַחֲיִינוּ וּקְיָמָנוּ וְהִגִּיעָנוּ לְזִמְנֵי הַזֶּה:

(אחר שידליק נר אחד יאמר:)

הִלְלוּ קִדְּשׁ, וְאִין לָנוּ רְשׁוֹת לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם, אֲלֵא לְרֵאוֹתֵם בְּלִבְדֵי לְהוֹדוֹת לְשִׁמְךָ עַל נְסִיךָ וּפְלֵאוֹתֶיךָ וְתִשׁוּעוֹתֶיךָ:

הַנְּרוֹת הִלְלוּ אֲנַחְנוּ מִדְּלִיקִין – עַל הַנְּסִימֵי, וְעַל הַתִּשׁוּעוֹת, וְעַל הַנְּפִלְאוֹת, שֶׁעָשִׂיתָ לְאַבוֹתֵינוּ עַל יְדֵי כְּהֵנִיךָ הַקְּדוּשִׁים. וְכָל-שְׁמוֹנֵת יָמֵי חֲנֻכָּה הַנְּרוֹת

ובסיום ימשיך לאמר

בְּרִצּוֹנְךָ הַעֲמַדְתָּה לְהַרְרֵי עוֹ, הַסְּתַרְתָּ פְּנֵיךָ הַיִּיטִי נִבְהַל: אֵלֶיךָ יְהוָה אֲקַרֵּא, וְאֶל-אֲדֹנָי אֲתַחֲנֵן: מִה־בָּצַע בְּדַמֵי בְּרַדְתִּי אֶל שַׁחַת, הַיּוֹדֵךְ עֶפְרַיִם הַיְגִיד אֶמְתָּה: שְׁמַע-יְהוָה וְחַנּוּנִי, יְהוָה הִיְהִי-עֲזֹר לִי: הַפְּכֵת מִסְפְּדֵי לְמַחֹל לִי, פַּתַּחְתָּ שִׁקִּי, וּתְאַזְרֵנִי שְׂמִיחָה: לְמַעַן יִזְמְרְךָ כְּבוֹד וְלֹא יִדָּם, יְהוָה אֱלֹהֵי לְעוֹלָם אֲוֹדְךָ:

מְזִמּוֹר שִׁיר-חֲנֻכַּת הַבַּיִת לְדוֹד: אֲרוֹמְמֶךָ יְהוָה כִּי דִלִּיתָנִי, וְלֹא-שִׁמַּחְתָּ אִיבֵי לִי: יְהוָה אֱלֹהֵי, שׁוֹעֲתֵי אֵלֶיךָ וְתִרְפָּאֵנִי: יְהוָה הַעֲלִיתָ מִן-שָׁאוֹל נַפְשִׁי, חִיֵּיתָנִי מִיַּרְדֵּי-בוֹר: וְזָמְרוּ לִיהוָה חֲסִידָיו, וְהוֹדוּ לְזָכַר קִדְּשׁוֹ: כִּי רָגַע בְּאִפּוֹ חַיִּים בְּרִצּוֹנוֹ, בְּעָרֵב יֵלִין בְּכִי וּלְבַקֵּר רָנָה: וְאֲנִי אֲמַרְתִּי בְּשִׁלְוִי, בְּלֹא-אֲמוּט לְעוֹלָם: יְהוָה

סגולה לשמירה מהבן איש חי

יאמר שבע פעמים את המזמור, וכל פעם מהשבע פעמים יקדים לאמר את הפסוק "ויהי נעם ה' אלוקינו עלינו..."

וְיִהְיֶה נֵעַם אֲדֹנָי אֱלֹהֵינוּ עֲלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יְדֵינוּ כּוֹנֵנָה עֲלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יְדֵינוּ כּוֹנֵנָהּ:

יֹשֵׁב בְּסִתְרָא עֲלִיוֹן בְּצֵל שְׁדֵי יִתְלוֹנֵן: אָמַר לִיהוָה מַחְסֵי וּמִצְוֹדְתֵי אֱלֹהֵי אֲבָטַח בּוֹ: כִּי הוּא יַצִּילְךָ מִפַּח יְקוּשׁ מְדַבֵּר הוֹוֹת: בְּאֲבָרְתוֹ יִסֵּף לָךְ וְתַחַת כְּנָפָיו תִּחְסֶה צְנָה וְסַחֲרָה אֲמַתּוֹ: לֹא תִירָא מִפַּחַד לִילָה מַחֵץ יַעֲוֶף יוֹמָם: מְדַבֵּר בְּאִפּוֹ יִהְלֶךְ מִקְטָב יִשׁוּד צְהָרִים: יִפֹּל מִצִּדְךָ אֶלְךָ וּרְבִבָה מִימִינְךָ אֵלֶיךָ לֹא יִגָּשׁ: רַק בְּעֵינֶיךָ תִּבְיֵט וְשִׁלְמַת רְשָׁעִים תִּרְאֶה: כִּי אַתָּה יְהוָה מַחְסֵי עֲלִיוֹן שְׂמֵתָ מְעוֹנָה: לֹא תֵאָנֶה אֵלֶיךָ רָעָה וְנִגַּע לֹא יִקְרַב בְּאֵהָלְךָ: כִּי מִלְּאֲכִיו יִצְוֶה לָךְ לְשִׁמְרָךְ בְּכָל דְּרָכֶיךָ: עַל כַּפִּים יִשְׁאוּנְךָ פֶּן תִּגּוֹף בְּאֲבָן רִגְלֶךָ: עַל שַׁחַל וּפְתָן תִּדְרֹךְ תִּרְמַס כְּפִיר וְתַנִּין: כִּי בִי חֲשַׁק וְאַפְלִטָהוּ אֲשַׁגְּבֵהוּ כִּי יִדַּע שְׁמִי: יִקְרָאֵנִי וְאֶעֱנֵהוּ עִמּוֹ אֲנֹכִי בְּצָרָה אֲחַלְצֵהוּ וְאַכְבֵּדְהוּ: אֲרַךְ יָמִים אֲשַׁבֵּיעֵהוּ וְאַרְאֵהוּ בִישׁוּעָתִי: אֲרַךְ יָמִים אֲשַׁבֵּיעֵהוּ וְאַרְאֵהוּ בִישׁוּעָתִי: (וחזור שבע פעמים מויהי נעם ה'...)

'או אגמור בשיר מזמור זוזוכת המזבז'

ההלכות היו לעיני מורה הוראה

מוגש לחברי השיעור ברמלה, להארות ושאלות ניתן להתקשר ל-050-4131530

אפשר ומצוה להפיץ בצילום או במדיה! ולא למטרת מסחר

להצלחת אלעזר בן טובה

לרפואת צביה סבטה בת מרים

לעילוי נשמת- אופירה בת יהודית ומאיר (בוסי)

שנפטרה בפתאומית בערב שבת פרשת תולדות תשפ"ב

ולעל"נ: עובדיה בן יוסף. מרים בת סאלם. משה בן עוואד. עפיה בת יחיא. יוסף בן עובדיה. ישראל בן סעיד. אסתר בת סאלם.

שולמית בת אסתר. מאיר בן סול.